

Het bosbeheer van Geldersch Landschap & Kasteelen

Vastgesteld door het bestuur op 20 maart 2009

Inleiding

SCHUBBIGE BUNDELZWAM

Als je mensen vraagt “*Wat is natuur?*” dan antwoorden ze acht van de tien keer: **BOS!!**

Het Geldersch Landschap beheert bijna 7000 hectare bos in de provincie Gelderland. Dit bos bestaat uit loofbossen, naaldbossen en gemengde bossen; bos op zandgronden, op rivier- of beekklei, op veengronden en als broekbos.

We zorgen voor ons bos volgens de uitgangspunten die wij op al onze terreinen hanteren: beheren vanuit cultuurhistorisch besef met als doel een hoge biodiversiteit, terwijl nut en plezier voor mensen ook mogelijk wordt gemaakt. Door hout te oogsten als waar-

devolle duurzame grondstof en door gelegenheid te geven tot wandelen en tot fietsen en door andere vormen van extensieve recreatie toe te staan of te bevorderen, komen economische en plezierige aspecten volop aan de orde. Kortom: de landschappelijke, cultuurhistorische natuurwaarden worden op een duurzame en samenhangende wijze beheerd, waarbij op verschillende plekken, afhankelijk van specifieke waarden de beheersaccenten kunnen verschillen.

De samenhang wordt nog eens weerspiegeld in de vele functies die bossen gelijktijdig vervullen:

- hoge natuurwaarden door soortensamenstelling en structuur- en leeftijdsvariatie;
- hoge milieuwaarden door regulerende en matigende invloed op bodem, temperatuur en water, opvang van fijnstof en geluid;
- grote waarde voor de structuur van het landschap;
- schatkamer voor geologische, archeologische en cultuurhistorische structuren en objecten;
- bron van welzijn en plezier voor mensen.

In deze notitie wordt uiteengezet hoe het Geldersch Landschap de verschillende functies in haar bossen tot hun recht laat komen.

STAVERDENSE BEEK

Natuurwaarden

De biodiversiteit in de bossen van het Geldersch Landschap is hoog. Het beheer sluit zoveel mogelijk aan bij de natuurlijke omstandigheden, bevordert een gevarieerde structuur en natuurlijke verjonging. Dood valhout, verdrongen hout en spontaan stervende oude bomen blijven in het bos als waardevolle toevoeging met het oog op sommige vogels, insecten en paddenstoelen. De hoeveelheid dood hout varieert thans rond de 10 m³ per hectare en zal geleidelijk aan toenemen tot ongeveer 30 m³ per hectare.

FOTO: ROB VAN 'T ZELFDE
HAVIK

We verzamelen veel gegevens over de natuurwaarden in ons bos. We weten nu dat er talloze nieuwe groeiplaatsen zijn ontstaan voor minder vaak voorkomende soorten, omdat deze in een alleen op houtproductie gerichte aanplant niet voorkomen. Dit zijn bijvoorbeeld wilde appel, peer en kers, zwarte populier, taxus, zomerlinde en fladderiep.

NATUURLIJKE ONTWIKKELINGEN IN BOSRESERVATEN

We hebben een tiental bosreservaten waar het beheer, zoals dunningen, achterwege blijft. Daar laten we de natuur zijn gang gaan, hoewel we begrazing en wildvraat wel beperken. Een kleine 500 hectares vallen onder deze categorie. In deze bosreservaten zal uiteindelijk ook een meer natuurlijke hoeveelheid dood hout van ca. 70 m³ per hectare worden bereikt.

STINSENFLOORA OP DE KIEFTSKAMP

Het beleid ten aanzien van de natuurlijke waarden van de bossen van het Geldersch Landschap houdt rekening met de lange ontwikkelingstijden. Voorzichtig wordt geëxperimenteerd met de bevordering of aanplant van soorten zoals de linde in verband met de betere vertering van strooisel, het bevorderen van mantelzoomvegetaties en het begrazen van bosranden met gehoede kuddes. Op enkele plaatsen kunnen de resultaten van deze zorgvuldige en kleinschalige experimenten worden gezien: op de Kieftskamp bloeit de stinsenflora onder de lindes en op de Loenermark verjongt de jeneverbes in ongekennde hoeveelheden, mogelijk in relatie tot de berk.

BOOMMARTER

Cultuurhistorische waarden

Bossen in Gelderland hebben een verschillende ontstaanswijze en gebruiksgeschiedenis. Het bos kan een natuurlijke oorsprong hebben, overigens in Gelderland vrijwel nergens zonder dat er bewust is herplant. Aanplant vond plaats ten behoeve van een bepaald gebruik, maar ook voor het mooie.

Uit de Middeleeuwen stammen de marke- of malebossen. Gemeenschappelijk bezit van een groep mensen die het hout en andere producten mochten gebruiken. Vaak werden de rechten in de loop van de tijd beperkt door de landheer, die veelal ook het jachtrecht uitoefende. In de 17de en 18de eeuw werden landgoederen aangelegd met parkbossen en tuinen. Hoewel deze bossen tot nut van de eigenaar van het landgoed werden aangewend, werden ze verfraaid met lanen, vijvers, open plekken en heuvels.

HOOGSTAMGRIENEN OP NEERIJNEN

Naast de cultuurhistorisch belangrijke wordingsgeschiedenis van ons bosbezit vinden wij ook zichtbare en onzichtbare overblijfselen van menselijk handelen het bewaren waard. Grafheuvels, leemputten, celtic fields, houtwallen en hakhoutrestanten, maar ook oude wegen en trekroutes, kunnen we, soms met enige moeite en fantasie, terugvinden. Geldersch Landschap bewaart deze overblijfselen vooral door deze te ontzien en waar nodig te herstellen.

Een bijzondere plaats in onze Gelderse geschiedenis nemen de landgoederen in met hun waardevolle parken en tuinen. De lanenstructuur is vaak opvallend en er zijn zeldzaam voorkomende boomsoorten te bewonderen. Deze ensembles worden niet alleen onderhouden en bewaard, maar ook vernieuwd en gecompleteerd. Water en bebouwing nemen hun eigen plaats in en de belevingswaarde is hoog. Geldersch Landschap & Kasteelen rekent het tot haar kerntaak om de voor Gelderland zo kenmerkende landgoederen te behouden en zodanig te beheren dat dit erfgoed aan de volgende generaties kan worden overgedragen.

Vanaf 1850 werden de schraalste zand- en heidegronden bebost door of namens de staat.

Er was grote behoefte aan hout door de groeiende bevolking, industrialisatie en infrastructuur.

Veel van het oude nut en gebruik van bossen en beplantingen is verdwenen. Geldersch Landschap houdt enkele zeldzame vormen in stand: de hoogstamgrienen op Neerijnen en het hakhoutbeheer op de eendenkooien vormen een levende herinnering aan vroeger gebruik (met overigens ook hoge natuurwaarden!).

WANDELAARS IN HET HOEVELAKENSE BOS

Bos en recreatie

Recreatief gebruik en beleving neemt sterk toe. Wandelaars, fietsers en ruiters vormen de grootste groep vanuit omwonenden maar ook vanuit vakantiegangers.

We schatten dat we per jaar ca. 5 miljoen bezoekers ontvangen. Onze parken en tuinen zijn daarbij het meest in trek.

We ontvangen deze recreanten graag, hoewel het ook problemen en schade oplevert. Intensief gebruik betekent intensiever en duurder onderhoud. Mountainbikers en wandelaars hinderen elkaar; GPS-gebruik leidt letterlijk af van wegen en paden en kan verstorend werken op natuurwaarden.

De zorgplicht wordt verstrekkender in verband met de veiligheid voor het publiek. Inspecties van bomen het en toezicht vragen meer inzet, maar ook zaken als brandveiligheid zijn aan de orde. Wij proberen zo goed mogelijk alle bezoekers en gebruikers terwille te zijn, maar altijd met het oog op de vele functies die ons bos moet vervullen. Nagenoeg alle terreinen zijn dan ook opengesteld op wegen en paden.

FIETSEXCURSIE MET DE BOSWACHTER

Bos in het landschap

HELLINGBOS BIJ DOORWERTH

Veel van de bossen van Geldersch Landschap bevinden zich op de flanken van de Veluwe, of bestaan uit landgoedbossen. Gecombineerd met parken en tuinen, met heidevelden en een enkele akker.

In de Achterhoek maken de bossen samen met heggen, houtwallen en erfbeplantingen deel uit van het kleinschalige landschap en zijn ze erg belangrijk voor insecten, vogels en andere dieren die gebaat zijn bij veel afwisseling. Daarnaast kenmerken de vele bossen en bosjes oude patronen en gebruiken.

In het rivierengebied zijn de bossen zo mogelijk nog bepalender in het landschap. Van oudsher als geriefbosjes of ter bescherming van de boomgaarden en tuinen in het vlakke landschap, tegenwoordig om de vele bebouwingselementen aan de weidse horizonten aan het gezicht te onttrekken, afwisselende wandel- en fietsroutes te creëren en nog altijd om bescherming te bieden tegen de wind.

De beplantingen rondom eendekooien hebben decennia lang een veilige haven gevormd voor veel natuurwaarden, en vormen markante elementen.

Bos als leverancier

We kunnen niet zonder hout. Geldersch Landschap vindt dat we dit hout niet alleen uit andere landen moeten halen, maar dat we ook het hout uit onze eigen bossen moeten gebruiken. Liefst met een hoge toegevoegde waarde, zodat het Nederlandse hout niet alleen in papier, lucifers of satéstokjes verdwijnt. Een interessante mogelijkheid is bijvoorbeeld het vervaardigen van houten dakpannen.

Op grond van zgn. Woodstockinventarisaties (een statistisch verantwoorde rekenmethode, op basis van steekproefsgewijze metingen en andere gegevensverzamelingen uit het bos) hebben de totale houtvoorraad van onze bossen geraamd op ca. 1,5 miljoen m³.

Per jaar komt daar gemiddeld ongeveer 43.000 m³ bij. Daarvan oogsten we gemiddeld zo'n 25.000 m³. Voor alle bossen is een cyclus van dunning en oogst vastgesteld.

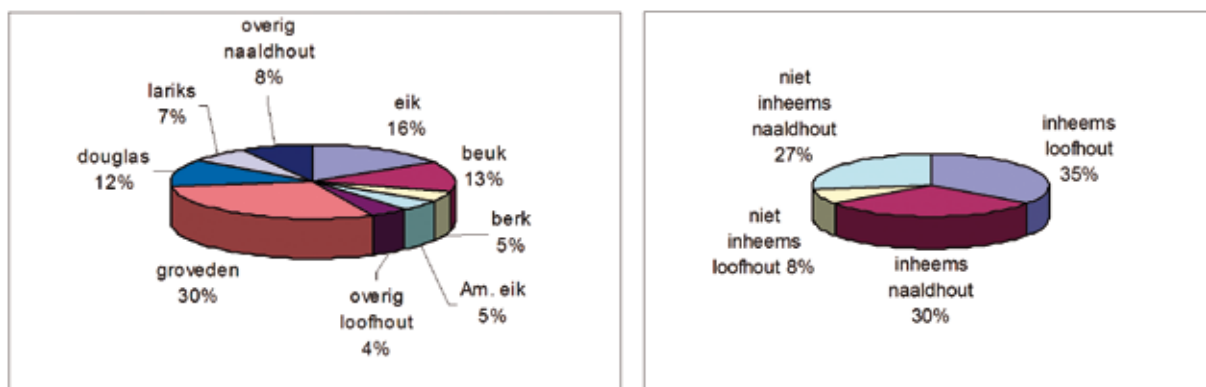
Bij die vaststelling houden we natuurlijk rekening met de waarde voor natuur, cultuurhistorie, het landschap en de recreatie. Bij deze inventarisaties worden ook gegevens verzameld over de boomsoortensamenstelling en de bosstructuur (zie figuur 1).

HOUTOOGST IN DE PERIODE 1999 - 2008

Jaar	Tot. opp. bos van HGL (ha)	Tot. houtoogst (m ³)	Gem. houtoogst/ha (m ³ /ha)
1999	6470	23835	3,7
2000	6512	17854	2,7
2001	6542	17960	2,7
2002	6545	22446	3,4
2003	6597	27883	4,2
2004	6629	28132	4,2
2005	6615	24685	3,7
2006	6640	27806	4,2
2007	6644	19133	2,9
2008	6768	*40801	6,0

* als gevolg van de januari storm in 2007 is een deel van de normale houtoogst doorgeschoven naar 2008

In een aantal gevallen is de bosstructuur zeer dicht en/of de boomsoortensamenstelling weinig gevarieerd. Gerichte houtoogst brengt licht en ruimte, leidt tot meer ondergroei en een gevarieerder en soortenrijker bos.

FIGUUR 1: BOOMSOORTENSAMENSTELLING

Het uitzoeken van de bomen voor de houtoogst doen we met beleid. Alle medewerkers die bij dit zgn. bessen zijn betrokken, zijn goed opgeleid om de keuzes te kunnen maken die ertoe moeten leiden dat al die functies die we aan bos toekennen, zo goed mogelijk tot hun recht komen. Nu, over tien jaar en over honderd jaar.

De regiomanagers zijn verantwoordelijk voor de verkoop van het hout. Net zoals bij grote uitgaven waar zo goed en goedkoop mogelijk wordt ingekocht, verkopen we de houtoogst zo goed en zo duur mogelijk. Onder goed verstaan we weinig schade aanbrengen aan wegen en paden, maar zeker ook aan de flora en de fauna. Alle boswerkzaamheden waaronder de houtoogst, worden uitgevoerd volgens de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer en volgens de eisen van de FSC. Daarnaast hebben we voor machines en vervoer een milieukeurmerk.

HOUTOOGST

HOUTOOGST LANGS DE WEG

HOUTEN DAKPANNEN LEGGEN OP HET PRIEELTJE VAN STAVERDEN

Bos en het milieu

Iedereen heeft het wel eens gevoeld: in het bos is het een beetje koeler, een beetje warmer, druppelt het langer. Bos heeft een regulerende invloed op het microklimaat en vangt regenwater op dat geleidelijk de grond in sijpelt.

Bomen leggen CO₂ vast en bomen vangen fijnstof op uit de lucht. Bos kan een buffer vormen om depositie van ammoniak en fosfaat af te vangen. Bomen gaan er soms zelfs sneller van groeien. De functie als houtleverancier kan gecombineerd worden met een aantal functies voor de milieucondities van meer kwetsbare natuurwaarden. Bos op hellingen voorkomt erosie en beschermt wallen en randen voor afvlakking en afspoeling.

Naaldbossen kunnen ook een negatieve invloed hebben doordat ze verdroging bevorderen op plaatsen waar dit niet gewenst is.

**MET HET VASTLEGGEN VAN CO₂ EN FIJNSTOF LEVEREN BOSSEN
OOK EEN BIJDRAGE AAN HET OPLOSSEN VAN MILIEUPROBLEMEN**

Maatschappelijke omgeving

Mensen houden van bos. Er is een grote vraag naar recreatieve mogelijkheden zoals hiervoor aangegeven. Daarnaast is er ook een hoge mate van waakzaamheid en betrokkenheid vanuit de maatschappij die zich uit in acties tegen het kappen van bomen en andere werkzaamheden.

Een goede communicatie met de omgeving behoort daarom al enige tijd tot de standaardprocedures van Geldersch Landschap.

Veel bos groeit op de landgoederen en is tussen 1820 en 1850 aangeplant. Bosvakken en lanen zijn versleten en aan vervanging toe. Een goed plan, een analyse en beeldmateriaal van de historische context worden benut om tot relatief grootschalige vernieuwing te komen.

Het keurmerk voor verantwoord
bosbeheer.

Het bij deze levering aan u toegevoegde hout is
afkomstig uit FSC-gecertificeerd bos.

De leverancier aan de groepscertificering
van de Unie van Bosgroepen. De Unie
van Bosgroepen is gecertificeerd
door Control Union Certifications.

FSC SUPPLIER

CU-FM/COC-011822-024

FSC Trademark © Forest Stewardship Council A.C.

Het Geldersch Landschap is in het bezit van de certificering van de Forest Stewardship Council (FSC). Dit waarborgt niet alleen verantwoorde kap en herplant, en het rekening houden met flora en fauna, maar ook sociale factoren als de invloed op mensen en het landschap.

Tot de maatschappelijke omgeving behoren ook internationale, nationale en regionale verdragen, beleidsnota's en plannen. Geldersch Landschap houdt zich zoveel mogelijk aan dit beleid, maar constateert ook dat er op enkele punten tegenstrijdig-

heden of onvolledigheden binnen het beleid bestaan. Het valt ons niet zwaar om daaraan dan een eigen invulling te geven.

Bosuitbreiding

Nederland heeft ongeveer 9% van het totale grondgebied bebost.

Als je kijkt naar de vele belangen en belevingen die door het bos gediend worden, dan is het vanzelfsprekend om naar bosuitbreiding te streven. Geldersch Landschap streeft ernaar om de hoeveelheid bos in stand te houden, maar ook uit te breiden, liefst op goede gronden.

In ons beleid is een bosuitbreiding van 1000 ha opgenomen, in tien jaar te realiseren. Daarbij houden we rekening met het landschap en de cultuurhistorie. We zullen voornamelijk gemengde loofbossen aanleggen, met mogelijkheden voor bijzondere natuurwaarden en recreatie.

BOMEN PLANTEN TIJDENS BOOMFEESTDAG

We maken daarbij gebruik van alle mogelijkheden die de maatschappij ons biedt: donateurs die graag willen dat we gronden aankopen om te bebossen, bedrijven die als geste vanuit hun personeel graag een boomplantdag willen organiseren, bedrijven die CO₂ willen compenseren, CO₂-certificaten die door de overheid worden verhandeld, mogelijkheden uit de reconstructie- en landinrichtingsprojecten. Ook reizigers die bereid zijn om de door hun veroorzaakte CO₂-uitstoot te compenseren, willen we graag faciliteren.

MACHINAAL INPLANTEN VAN BOS

Omdat we begrijpen dat herplanten en compenseren van bos dat gekapt is soms lastig en ingewikkeld is voor een individu of een overheid, bieden wij aan deze compensatie te verzorgen. Door samenvoeging van snippers kunnen we dan tevens voor een meerwaarde zorgen. Dit telt natuurlijk niet mee als bosuitbreiding, maar is belangrijk voor het behouden van de hoeveelheid bos, de landschapsstructuur en het verbinden van losse beplantingselementen.

En na de goede voornemens....??

Mooie woorden over ons bos, goede voornemens en eigenlijk kan niemand het hiermee oneens zijn. Maar wat gebeurt er nu in de praktijk, maken we het waar?

Ieder jaar geven wij in ons jaarverslag aan wat we aan bosuitbreiding, boscompensatie, houtoogst en recreatiemogelijkheden hebben gedaan. Maar ook of er bijzondere waarnemingen zijn gedaan, vogels, planten, paddenstoelen en andere natuurwaarden.

We vertellen wat het allemaal gekost heeft en hoeveel geld ermee verdiend is.

De FSC- en milieucertificeringen worden jaar op jaar opnieuw bekeken, en als we die kwijt zouden raken komt dat gegarandeerd in de publiciteit.

Zo kan goed nagegaan worden of we niet te veel beloven, of erger, te weinig doen.

BOSUIL

postbus 7005, 6801 HA Arnhem
Zypendaalseweg 44, Arnhem
telefoon: (026) 355 25 55
fax: (026) 445 20 80

